מידי כוליה קאמרינן פלגא קאמרינן אמר קרא [1]וחצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר ° ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מקרן ומה קרן שברה"ר חייבת ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק שן ורגל שברשות הרבים פטורה אינו דין שברשות הניזק משלם חצי נזק אמר קרא [2]ישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטורה קרן שברשות הניזק חצי נזק אינו דין שברה"ר פטורה אמר רבי יוחנן [ה]אמר קרא יחצון אין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין שיהא חייב בכופר אמר קרא [3]ככל אשר יושת עליו עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים [ו]אמר קרא [4]איש בעמיתו [ז]ולא שור בעמיתו ° איבעיא להו רגל [ח]שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן כיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחיה הוא ומשלם כופר ה"נ לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק האי אין כוונתו להזיק ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לרבי טרפון מנא ליה לאו ° משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי [ט]דאמר תם משלם [י]חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל אלמא [א]איכא כופר ברגל אמר רב שימי מנהרדעא תנא מניזקין דרגל מייתי לה ולפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן באש מטמון מה לטמון שכן ישנו בבור מכלים מה לכלים שישנן באש מכלים טמונים מה לכלים טמונים שישנן באדם אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל ש"מ א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ה"נ מסתברא דאיכא כופר ברגל דאי ס"ד ליכא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מייתי לה לפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן ברגל אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל שמע מינה:

מתני' [ל][ב]אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד [ג]בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים [ד]משלם נזק שלם: **גמ'** קתני סימא את עין חבירו דומיא דשיבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא [כ]אף סימא את עין חבירו נזק אין ארבעה דברים לא

מנא

(א)**חצי נזק קאמר.** דמחייב כי קרן דהא מקרן מייתי לה וקרא דכשדה אחר [שמות כב] לחיוביה ביה ברשות הניזק נזק שלם אתא דהכי משמע בשדה אחר נזק שלם: **כספו של זה.** קרן: **ישלם.** מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם [שם] לגמרי משמע: **אמר קרא יחצון.** דקרא יתירא הוא דנכתוב וחצו את כספו וגם את המת אלא לדרשא אתא דאף ברשות הרבים נמי חייב: **ויהא אדם חייב בכופר.** כגון במזיד ולא אתרו ביה דליתיה בר קטלא ולא בר גלות: **ומה שור שאינו חייב.** בחבלה: **ארבעה דברים.** צער ריפוי שבת ובושת אלא נזק לחודיה: **חייב כופר.** היכא דקטליה: **אדם שחייב כו': עליו ולא על האדם.** על נזקי שור משלמין כופר אבל על נזקי אדם אין משלמין כופר אלא או מיתה או גלות: **איש כי יתן מום בעמיתו איש בעמיתו.** הוי כדין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליו: **בחצר הניזק.** דמיוחא דרגל בחצר הניזק הוא: **הכא נמי לא שנא.** דרגל מועדת מתחילתו היא להלך ולדרוס: **לאו משום דסבר כרבי יוסי הגלילי.** דאמר בפירקין[ט] לקמן (דף מב.) תם משלם חצי כופר ברה"ר: **ומייתי לה.** רבי טרפון לרשות הניזק כופר שלם: **מק"ו מרגל.** כי היכי דגמר לקרן תם לענין נזקין במתניתין והכי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניזק כופר שלם קרן שברה"ר חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם. מדגמר ר' טרפון הכי אלמא איכא כופר ברגל דאי לאו הכי במאי מייתי לה: **מניזקין דרגל מייתי לה.** ולעולם ליכא כופר ברגל והכי גמר ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מנזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם: **שכן ישנו באש.** תאמר בכופר שאינו באש כדאמרינן בפ"ק (דף י.): **מטמון.** שפטור באש וחייב ברגל ומייתי לה הכי מה רגל שברשות הרבים פטורה מכלום חייבת ברשות הניזק אפילו על הטמון נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר כו': **שכן ישנו בבור.** [י]שאם היה גדי טמון בשק או במרצוף ונתגלגל ונפל לבור חייב: **מכלים.** פטר בהו את הבור ומכלים דרגל מייתי לה וכדפרישית: **מכלים טמונים.** דרגל מייתי לה: **א"ל רב אחא מדפתי כו' מה לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל.** תאמר בכופר שאינו ברגל: **מתני' סימא את עין חבירו.** אפי' בשוגג: **גמ' מה כלים ארבעה דברים לא.** דלא שייכי בהו: **אף סימא את עין חבירו.** בשוגג: **נזק אין ארבעה דברים לא.** דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מזיד או קרוב למזיד דומיא דכי יריבון אנשים (שמות כא) דהתם כתיב ריפוי ושבת:

מנהני

מידי כוליה ניזקא קאמרינן. וא"ת וביער ע"כ לגמרי אתא לפטור דנזק שלם מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לאו בשדה אחר ממילא חייבת נזק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר:

ולא תהא שן ורגל כו'. וא"ת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר וי"ל דאין למעט מכספו אלא חצי נזק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נזק מגופו ולא של אחר וכאן אם היה בחצר הניזק חצי נזק הוה משתלם מן העלייה אבל לעיל אי הוי מחייב שן ורגל ברה"ר הוה משתלם מגופו כמו קרן וא"ת היכי גמר הכא מקרן מה לקרן דין הוא שאפילו בחצר הניזק לא משלם אלא חצי נזק שכן אין משתלם מן העלייה ויש לומר צרורות יוכיחו שמשתלם מן העלייה לרב פפא (לעיל ג:) ואין משלם אלא חצי נזק וא"ת אי שן ורגל בחצר הניזק חצי נזק אמאי איצטריך כספו של זה ולא כספו של אחר דהשתא ק"ו דלעיל ליכא ° וי"ל דאי לאו כספו הוה שבקינן ק"ו דהכא דמיקל בתשלומין והוה עבדינן קל וחומר דלעיל דמחמיר בתשלומין:

ויהא אדם חייב בכופר. מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא דההיא (אמר) דאיצטריך דלא תשקול מיניה ממונא למפטריה כדאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לז:) והכא איירי שיהרג וישלם כופר כמו השור ומדתנא דבי חזקיה (שם דף לה.) לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין [ח]כמו במזיד במתכוין שזה כזה אבל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דפטור בשום מקום ° לא מצינן למילף מיניה כלל:

עליו ולא על האדם. בפרק החובל (לקמן דף פג:) דריש לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים ופריך והאי מבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי דלא תשקול מיניה ממונא ונקטליה לאו בכופר דהכא איירי דא"כ הוה ליה לשנויי ההוא מעליו ולא על האדם נפקא אלא איירי בממון אחר בהדי מיתה וטעי גמרא כדטעי באלו נערות (כתובות דף לז:) דקבעי גבי דרשה דלא יהיה אסון לא תקחו כופר לנפש רוצח למה לי כלומר דמלא יהיה אסון נפקא אלמא ס"ד דמיירי בממון אחר בהדי מיתה:

אינו דין שחייב בד' דברים. וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחילתו וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף:

רגל שדרסה כו'. הוא הדין בשן דחיה דאורחה הוה מצי למבעי אבל צרור ואש ממעטה מעליו כמו אדם:

או דלמא קרן כוונתו להזיק. תימה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא מהאי טעמא דליכא למימר דמקרן בק"ו יליף שאין מועד מתחילתו דהשתא לא שייך למפרך [ל][כדפרישית] במתניתין דלאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד היכי בעי למילף מקרן שכן חייבת ברשות הרבים: **לאו משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי.** וא"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מק"ו גמר ומה שן ורגל דפטורין ברה"ר חייבין בחצר הניזק כופר שלם קרן לא כ"ש וי"ל דאם היה כופר חלוק מדין נזק מדפטר ברה"ר לא הוה שייך למידן ק"ו: **אלמא איכא כופר ברגל.** והא דפליגי אביי ורבא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מא. ושם) ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק דלרבא לא משלם כופר אליבא דההוא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי:

האי

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ו מהלכות נזקי ממון הלכה יג סמג עשין סז:

פה ב מיי' פ"ב מהלכות חובל ומזיק הלכה יא ופ"ו הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסימן שצח סעיף א:

פו ג מיי' שם פ"ו הלכה א סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן שצח סעיף א:

פז ד מיי' שם פ"א הל' יא טו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג ובסעיף י:

מסורת הש"ס

א) [לעיל יט:], ב) [לקמן לג.], ג) [עי' היטב תוס' לקמן מב. ד"ה נגי'], ד) [לקמן מא.], ה) [לעיל טו. לקמן מח:], ו) [עי' תוס' לעיל טו. ד"ה הא], ז) סנהדרין עב. לעיל ג:, ח) [בסנהדרין איתא בין באונס בין ברצון ועיין תוספות יבמות נג: ד"ה הכא], ט) [כוונתו מדלדרם השם נקי מדמי ולדות], י) עי' לעיל י. פירש פירוש אחר והתוס' הקשו עליו, כ) עיין רש"א, ל) רש"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חצי נזק נ"ב פלגא קאמרינן חצי נזק קאמר:

גליון הש"ס

גמ' ולא תהא שן ורגל. עי' לקמן דף נה ע"ב תוס' ד"ה התורה: שם איבעיא להו רגל. עי' לקמן דף מד ע"א תוס' ד"ה הכ"ג במתחכך: שם משום דסבר ליה כריה"ג. עי' לעיל טו. תד"ה הא מני: תוס' ד"ה ולא וכו' וי"ל דאי לאו כספו. עיין חולין דף כג ע"ב תוד"ה ותהא פרה: שם ד"ה ויהא כו' לא מצינו למילף מיניה כלל. עיין לעיל דף ד ע"א תוספות ד"ה כראי אדם:

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה
2. כִּי יַבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
3. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו: שמות כא ל
4. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט

רבינו חננאל

בשחיטת קדשים בפ' כל התדיר וכן היא הצעה שמן לא יפחות מלוג. ר' אומר שלשה לוגין רבנן סברי דון מינה ומינה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ומינה מה מנחה בלוג אף שמן בלוג. ור' סבר דון מינה ואוקים באתרה מה מנחה מתנדבין אף שמן מתנדבין ואוקים באתרה כנסכין מה נסכין ג' לוגין אף שמן נמי ג' לוגין ובפרק שבועת העדות (דף לא ע"ב) אסקו חלוקה זו חלוקת ר"מ ורבנן. וכן פי' שמועה זו הניחא לר' דאמר דון מינה ואוקים באתרה כלומר שתלמוד מפץ במת שהוא טמא ממפץ בשרץ. ועמוד במקומך ככל טמאות המת כל כלי לפי ענינו אם נגע במת או בכלי שנגע במת אותו הכלי טומאתו ז' ואם נגע במגע שלישי טומאת ערב. אלא לרבנן דאמרי דון מינה ומינה וכך פירושו תלמד מפץ במת ממפץ בשרץ מה שרץ טמא אף במת טמא ומה שרץ טומאת ערב אף במת טומאת ערב מאי איכא למימר ופריק (רבא) הכי אמר רבא טומאת מפץ במת ז' מהכא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טמאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותים מז' וקיימא לן מפץ אין לו טהרה במקוה וטהרתן כדתנינן בתוספתא דכלים (בבב"מ פי"א) מפץ שעשאו לקורות אע"פ שמשתמש בו טהור. היה טמא ועשאו לקורות טמא עד שיקבענו במסמר ובסיפא שנו מאימתי שהרתו ב"ש אומר משיחבל וב"ה אומר משיחתבר דברי ר' מאיר וכו' נמצא חבולו או תבורו מטהרו כגון כלי חרס שאין לו טהרה במקוה שבירתו מטהרתו. חזרנו לדקדק על דברי משנתנו ותהא שן ורגל חייבות ברה"ר מק"ו ופרקי' כספו של קרן ולא וולתו ולא תהא א) (שן ורגל) חייבת ברה"ר כלל. ופריק ר' יוחנן [יחצון] אין חצי נזק חלוק ויהא אדם חייב בכופר ופרקי' עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בד' דברים ופרקי' אמר קרא איש בעמיתו ולא השור. השור אינו חייב אלא נזק בלבד. איבעיא להו רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק והרגתו מהו שתשלם כופר. ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון ואמרי' כופר שלם בתם לר'

רבינו חננאל (המשך)

טרפון מנא ליה לאו דסבר לה ר' טרפון כר' יוסי הגלילי דסבר תם משלם חצי כופר והדין ק"ו מרגל ומה רגל שברה"ר פטורה מן הכופר. ברשות הניזק משלם נזק שלם. קרן דברה"ר חצי כופר אינו דין לשלם בחצר הניזק כופר שלם. ודברי ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר לא אשכחן בהדיא ודייק' מדברו בפ' שור שנגח ד' וה' שוורים בעל השור נקי ר' יוסי הגלילי אומר נקי מדמי וולדות מכלל שאם נגח והמית וולתי וולדות חייב ואי אפשר לחייבו כופר שלם דאם כן היינו מועד והאי בעל השור נקי בתם הוא דכתיב. וכא ר' שימי ודחה האי סברא דלדברי הכל ליכא כופר ברגל ואמר ר"ט מייתי לה בק"ו [מניזקין דרגל] וה"ק ומה רגל שברה"ר פטורה בניזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברה"ר חצי נזק אינו דין שברשות הניזק כופר שלם ולא תיפשוט דאיכא כופר ברגל יש ספרים כתו' בהן ולפרוך מה לנזקין שכן ישנו באש ויש שכתוב בהן מה לנזקין דרגל שכן ישנו בבור וטעמא חדא בתרוייהו ואנו מפרשין האחת והוא הדין ללשון אחרת. פי' אם מנזקין דרגל גמר ר' טרפון הכופר יש לדברי פירכא מה לנזקין דרגל שהם חייבין ברשות הניזק נזק שלם שכן ישנם הנזקין שישנן בנזק שלם בבור ואין בבור דין כופר דכתיב ונפל שמה שור והרשינן שור ולא אדם (חמור) שאם יפול אדם בבור וימות אין על בעל הבור כלום דרחמנא פטריה וכשם שאין כופר בבור כך אין כופר שלם בקרן ברשות הניזק ואמרי' מנזקי כלים מייתי לה ר' טרפון והכי קאמר ומה רגל שברה"ר פטורה בנזקי כלים ברשות הניזק חייבת בנזקי כלים נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר (ברה"ר) [ברה"נ] כופר שלם. ומקשי' תוב איכא למיפרך מה לנזקי כלים שכן ישנן באש ואין כופר באש וכשם שאין כופר באש [כך אין כופר שלם בקרן] בחצר הניזק וה"מ בתם אבל במועד לא גרע חצר הניזק מרה"ר שחייב כופר שלם. ופרק' מטמון מייתי לה שפטור באש כדתנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים וכו' כרבנן דפטרי אטמון והכי קאמר ומה רגל שפטורה בטמון ברה"ר ברשות

א) קרן כנ"ל. ב) ותהא כנ"ל.